

РОЗДІЛ VII

Формування та реалізація основних напрямків міжнародних відносин та зовнішньої політики США у

1. Фактори впливу та зовнішньополітичний механізм США.
2. Доктрина Трумена, план Маршалла. Створення НАТО.
3. Політика “холодної війни” за часів президентства Д. Ейзенхауера (1953-1956; 1957-1961 рр.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Овинников Р.С. Зигзаги внешней политики США. – М., 1986. – 399 с.
2. Бэрнд Грайнер. Американская внешняя политика от Трумэна до наших дней. – М., 1986. – 176 с.
3. Жуков Юрий. СССР – США. – М., 1988. – 319 с.
4. Федосеев А.А. Современная американская буржуазная политология: истоки, традиции, новации. – Ленинград, 1989. – 215 с.
5. Уткин А.И. Дипломатия Франклина Рузвельта. – Свердловск, 1990. – 544 с.
6. Усачев И.Г. Джон Фостер Даллес. – М.: Мысль, 1990. – 302 с.
7. Пахненко Г. Анатомия одного политического решения (к 45-летию плана Маршалла) // Международная жизнь. – 1992. – №8-9.

1. Вивчення зовнішньополітичного механізму США базується на наступних офіційних документах:

- Ради Національної Безпеки – щорічна доповідь “Стратегія національної безпеки в новому столітті”;
- Міністерства оборони – “Щорічне послання міністерства оборони до президента і конгресу”;
- Держдепартаменту – “Сполучені Штати. Стратегічний план з міжнародних справ”;
- ЦРУ – “Щорічна доповідь директора ЦРУ для розвідувального співтовариства Сполучених Штатів”.

Щоб детально не аналізувати всі ці джерела – документи, зауважимо, що, на думку всіх названих державних структур США, **головними** характеристиками XXI століття є:

- 1) глобалізація;
- 2) безліч “викликів” та ризиків;
- 3) лідерство США як найбільш могутньої країни світу.

У зв'язку з цим висувуються **три стратегічних** завдання (Америки):

- а) безпека;
- б) процвітання;
- в) демократія.

Ці завдання практично співпадають з **трьома категоріями** інтересів США:

- життєві;
- важливі;
- гуманітарні.

Розглянемо, як приклад, головний зовнішньополітичний документ Держдепартаменту США “Стратегічний план з міжнародних справ” (1999 року), який складається з 16 пунктів, а саме:

1. Регіональна стабільність (посилити безпеку США).
2. Зброя масового знищення (скоротити загрозу США).
3. Відкриття ринків (збільшити торгівлю...).
4. Експорт США (розширення до 1,2 трлн. дол. наприкінці XXI ст.).
5. Глобальний ріст та стабільність.
6. Економічний розвиток (сприяти економічному зростанню).
7. Американські громадяни (захищати безпеку).
8. Мандрування та міграція (керувати процесом в'їзду іммігрантів та відвідувачів до США).
9. Міжнародні злочини (зменшити вплив міжнародної злочинності на США).
10. Нелегальне постачання наркотиків (скоротити).
11. Контртероризм (скоротити вплив на США).
12. Демократія та права людини (відкрити політичні системи та суспільство для демократичної практики).
13. Гуманітарна допомога (надавати її жертвам кризи та лиха).
14. Навколишнє середовище (забезпечити стійкість глобального середовища).
15. Народонаселення (досягнути стабільного зростання).
16. Здоров'я (захищати здоров'я людей).

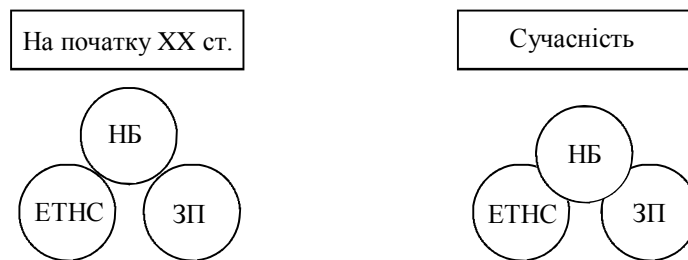
Фактично, все вищезазначене є відповідними факторами впливу (в тому чи іншому ступені) на зовнішньополітичний механізм США.

Якщо казати більш спрощено, то на зовнішню політику (ЗП) безпосередньо впливають:

- національна безпека (НБ);
- економіка, торгівля, навколишнє середовище (ЕТНС).

Зверніть увагу на *еволюцію* зовнішньополітичного механізму.

Графічно це виглядає так:

Висновки щодо взаємозв'язку – *наявні*. Стосовно механізму здійснення зовнішньої політики США, то ним виступає Президент та Держсекретар, спираючись на концепцію вищезгаданих державних установ; при цьому треба враховувати, що Президент виступає як стратег, Держсекретар – як тактик здійснення зовнішньополітичної стратегії.

2. “Доктрина Трумена” була викладена президентом США **12 березня 1947 року** на об'єднаному засіданні обох палат Конгресу та зводилася до надання фінансової допомоги урядам Греції і Туреччини у розмірі **400 млн. дол.** на боротьбу з “комуністичною небезпекою”.

Програма Трумена була закріплена **законом** від 15 травня 1947 року, відповідно до якого були підписані американсько-грецька та американсько-турецька угоди (**20 червня та 12 липня**).¹

“Доктрина Трумена” фактично була першою офіційною стратегією “стримання комунізму”.

Німецький дослідник **Бернд Грайнер** у своїй книзі “Американская внешняя политика от Трумэна до наших дней” наголошує на тому, що доктрина Трумена була “концептуальною та практичною підготовкою до здійснення весною 1948 року “плану Маршалла” і утворення НАТО...”²

“План Маршалла”. Загальновідомим є факт, що план зводився до надання країнам Європи (з 1948 до 1952 рр.) американської допомоги

¹ Современные США: Энциклопедический справочник. – М., 1988. – С. 263.

² Грайнер Б. Американская внешняя политика... – М., 1986. – С. 26.

у розмірі 13 млрд. доларів.

Необхідно зробити два уточнення:

Перше: насправді план було розроблено групою Держдепартаменту під керівництвом Діна Ачесона;¹

Друге: головна причина допомоги – “загроза комунізму” в Європі.

Зупинимось більш детально. 5 червня 1947 року Держсекретар Джордж Маршалл у виступі перед асоціацією колишніх студентів Гарвардського університету, підкреслюючи тяжке становище Європи, наголосив на її “наслідках для економіки США”².

Цей план виявився далеко “не безплатним сиром” для Європи. Наприклад, у **липні 1948 року** була підписана англійсько-американська угода про проведення “плану Маршалла”. Згідно зі **статтею 2** Англії нав’язувалися виробничі програми, які не відповідали її інтересам. **Стаття 4** зазначала, що всі надходження від плану вносяться до спеціального фонду, який контролювали США. **Стаття 5** торкалася проникнення США у колоніальні володіння Англії.³

У 1950 році англійський уряд відмовився від американської допомоги за “планом Маршалла”.

Організація Північноатлантичного Договору (НАТО) була створена 4 квітня 1949 року у Вашингтоні як військово-політичний союз 12-ти країн у противагу СРСР (США, Англія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Канада, Італія, Португалія, Норвегія, Данія, Ісландія).⁴

У 1952 році до НАТО приєдналися Греція та Туреччина, у 1955 – ФРН.

У 1966 році з військових структур НАТО вийшла Франція, у 1974 році – Греція. Штаб-квартира знаходиться в Брюсселі.

3. Відомо, що у **січні 1953 року** до влади у США прийшла адміністрація “республіканців” Д. Ейзенхауера. Держсекретар Дж. Ф. Даллес (1953-1959 рр.) поспішив заявити про те, що політика “стримування комунізму” не виправдала себе. У своїй доповіді від **12 січня 1954 року** Даллес пропонував “ядерну силу” як головну в арсеналі зовнішньої політики Сполучених Штатів.

Одне з домінуючих завдань зовнішньополітичного курсу Ейзенхауера – Даллеса полягало в тому, щоб зв’язати як можна

¹ Карманная энциклопедия Hutchinson. – М., 1995. – С. 328.

² The New York Times. – 1947. – 6 June.

³ Трухановский В.Г. Новейшая история Англии. – М., 1958. – С. 443-444.

⁴ America. A Concise History. – New York, 1909. – P. 755.

більшу кількість держав Близького Сходу та Азії військовими зобов'язаннями з США.

Вишезгаданий німецький дослідник Грайнер пише: “У 1955 році було укладено Багдадський пакт, перейменованій у **1959 році** (після виходу з нього Іраку) в СЕНТО, членами якого були США, Англія, Туреччина, Пакистан та Іран”.

Далі **Грайнер** підкреслює, що “СЕНТО було сполучною ланкою між НАТО та **СЕАТО**, створеною для “оточення” КНР у **1954 році** за ініціативи Даллеса з участю США, Англії, Австралії, Нової Зеландії, Філіппін, Франції (вийшла у **1967 році**) та Пакистану (залишив організацію у **1972 році**). **Так виникла організаційна структура всесвітньої мережі американських військових баз**”.¹

Другий термін свого президентства Ейзенхауер почав зі звернення із спеціальним посланням до Конгресу (5 січня 1957 року), головне в якому – методи дій адміністрації щодо країн Близького та Середнього Сходу.

Нова доктрина увійшла в історію як “доктрина Ейзенхауера-Даллеса”; вона була прийнята на засіданні обох палат Конгресу США **9 березня 1957 року**.

Найбільш важливими пунктами “**доктрини**” були:

- звинувачення СРСР щодо його близькосхідної політики;
- пропонувалося співробітництво США з арабськими країнами “у розвитку економічної могутності для збереження національної незалежності”;²
- здійснення “програми військової допомоги та співробітництва”;
- використання “збройних сил США для забезпечення та захисту територіальної цілісності та політичної незалежності”.

Сказано – зроблено:

1958 рік – США втручаються у справи **Лівану**;

1959 рік – акція проти Панамі;

1959 рік – спроба усунення уряду Куби.

На жаль, свої зовнішньополітичні помилки Ейзенхауер визнав

¹ Грайнер Б. Американская внешняя политика. – М., 1986. – С. 39.

² Современные США: Энциклопедический справочник. – М., 1988. – С. 265.